

HAJDU GÁBOR*

CETA: a külföldi befektetők carte blanche-ja?

Bevezetés

A gazdaság fejlődésével, a globalizáció erősödésével, egyre gyakoribbá válik a modern társadalmak közötti gazdasági együttműködés fokozása. Ennek egyik legjelentősebb eszköze az úgynevezett nemzetközi szabadkereskedelmi egyezmény. E szerződések számos témáról rendelkeznek, de a legjelentősebb, és egyben legellentmondásosabb területük a befektetésvédelem.

A befektetők és befektetéseik védelme, központi eleme sok szabadkereskedelmi egyezménynek, illetve a legtöbb vitát is ez váltja ki. Sokak szerint ezek a szerződések alapvetően a befektetőket, a gazdasági érdekeket szolgálják ki, és nem a szerződő államok állampolgárait. Számos környezetvédelmi és szociális kritikát váltanak ki a befektetésvédelemről szóló rendelkezéseik.

A dolgozat témáját a Kanada és az Európai Unió között kötendő CETA (Comprehensive Economic and Trade Agreement – Átfogó Gazdasági és Kereskedelmi Egyezmény) szabadkereskedelmi egyezmény befektetésvédelemmel foglalkozó része adja. A CETA egy rendkívüli fontossággal bíró kérdés az Európai Unió jövőjét illetően, mivel a befektetésvédelemről szóló rendelkezései potenciálisan átformálhatják nem csupán az Európai Unió környezetvédelmi normarendszerét, de az egész jogalkotását is. Egyes vélemények szerint a CETA szerződés hatására a szerződő felek félnének meghozni szociálisan, környezetvédelmileg indokolt jogszabályokat, mivel a külföldi befektetők emiatt perbe vonhatnák őket, amennyiben ezek sértik az érdekeiket. Továbbá, egyes meglátások szerint az USA vállalatai Kanadán keresztül befurakodhatnak az Európai Unióba, egyfajta trójai falóként használva a szerződést. Egy másik ellentmondásos szabadkereskedelmi szerződésnek, a TTIP-nek, pedig egyfajta precedenst nyújthatnak az előbb említett jelenségek, amennyiben azok valóban velejárói lesznek a CETA-nak. Emiatt szükséges a CETA beruházásvédelmi rendszerét tüzetesen elemezni, értelmezni és javaslatokat tenni.

A fentiek alapján, a dolgozat hipotézisét az a kérdés adja, hogy a CETA valóban alkalmas-e a befektetésvédelem területének átformálására, illetve a dolgozat megkísérel választ keresni a szerződés körül ezzel kapcsolatban kialakult viták által feltett kérdésekre.

A dolgozat három részre tagolva tárgyalja a témát. Először a befektetésvédelem rövid történeti áttekintését adja, továbbá megvizsgálásra kerül Kanada és az Európai Unió

* Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

aktuális beruházásvédelmi rendszere. Következő lépésként bemutatásra kerül a CETA beruházásvédelmi rendszere. Végezetül a CETA elméleti és gyakorlati hatásai lesznek bemutatva, kiegészítve a szerző javaslataival.

A dolgozat célkitűzése, hogy nem csupán egy egyszerű elemzését tartalmazza a CETA beruházásvédelmi rendszerének, hanem értelmezi is azt, továbbá megpróbál választ keresni a szerződés körül kialakult viták által feltett kérdésekre. A dolgozat révén az olvasó nem csupán egy általános képet kap a szerződésről, hanem mélyebb betekintésre tehet szert a szerződés beruházásvédelmi szabályai kapcsán fellépő kérdésekbe és problémákba. Ennek jelentősége abból fakad, hogy a CETA kutatása egy teljesen új terület, aminek még nincs jelentős szakirodalma.

1. A befektetésvédelem története és aktuális rendszerei

A CETA beruházásvédelmi rendelkezéseinek vizsgálata előtt, szükséges röviden bemutatni a külföldi befektetésvédelem történetét, annak fejlődését. Továbbá elemezni kell az EU és Kanada által a CETA előtt alkalmazott beruházásvédelmi szabályokat. A fentiek kontextust nyújtanak a CETA szerződéshez, aminek létrejöttét nem izolált eseményként kell vizsgálni, hanem egy történelmi folyamat részeként, a befektetésvédelem fejlődésének egy fontos lépésként.

1. A befektetésvédelem történeti fejlődése

A külföldi befektetések védelmének kérdése a II. Világháborút megelőző időszakokban nem volt jelentős eleme a nemzetközi kereskedelmi szerződéseknek. Ugyanakkor, az újkor folyamán azonban már több olyan szerződés is született, amelyek a szerződő felek kereskedőinek tulajdonát védték.¹ Tehát alapvetően nem a befektetésre helyezték a hangsúlyt a szerződő államok, hanem pusztán a kereskedők javainak védelmére, aminek segítségével elő tudták segíteni az országaik közti kereskedelmet.

A nemzetközi szerződések által nyújtott védelem helyett, alapvetően szokásjogi védelmet élveztek a külföldi befektetések. E nemzetközi szokásjog alapján a befektetéseket megillette egy nemzetközi minimum standard szerinti bánásmód. Ez viszont meglehetősen sokféleképpen volt értelmezhető, egyes államok pedig egyenesen tagadták ennek a szokásjognak a létezését.² Ezzel kapcsolatban a Latin-amerikai államokat lehet különösen kiemelni, a Calvo-doktrína vonatkozásában. A Calvo-doktrínát Carlos Calvo, egy argentin diplomata és történész, fogalmazta meg a XIX. században.³ A Calvo-doktrína értelmében a külföldi befektetéseket a belföldi befektetésekhez hasonlóan kell kezelni, és semmiféle különös jogosítványokat vagy jogokat nem élvezhetnek. Calvo

¹ VANDELDE, KENNETH J.: *A Brief History of International Investment Agreements*. Davis Journal of International Law & Policy/12 U.C., 2005. 158–159. pp.

² VANDELDE 2005, 159. p.

³ GARCIA-MORA, MANUEL R.: *The Calvo Clause in Latin American Constitutions and International Law*. Marq. L. Rev. 205/33, 1950. 205. p.

tagadta a külföldi befektetések diplomáciai védelmének létjogosultságát is.⁴ Ez is alátámasztja azt a korábbi állítást, hogy bizonyos államok nem ismerték el a külföldi befektetésekre vonatkozó nemzetközi szokásjogot. Tehát a külföldi befektetők jogi helyzete meglehetősen bizonytalan volt ebben az időszakban.

Ami a standardokat illeti, közvetlenül a II. Világháborút megelőzően létrejött a fent említett Calvo-doktrínával szemben álló Hull-doktrína. A doktrína eredete 1938-ra tehető, amikor is a mexikói állam kisajátította több USA állampolgár tulajdonát. Az USA Államtitkára, Cordell Hull, levélben követelte a mexikói államtól az azonnali, teljes és tényleges (vagyis a kártalanítás formája konvertibilis pénznem vagy dolog legyen) kártalanítást.⁵ Ez a levél alapozta meg a későbbi doktrínát, amit viszont többé-kevésbé csak az USA alkalmazott ebben az időszakban.⁶ Ennek értelmében a Hull-doktrína által meghatározott standardok nem váltak szelés körben alkalmazottá, helyette pusztán a Calvo-doktrína és a szokásjog érvényesült.

A fentiek kapcsán szükséges megemlíteni, hogy a külföldi befektetések védelmének legtipikusabb eszköze a befektető államának fellépése volt. Ez a fellépés azt jelentette, hogy a befektető állama sajátjaként fogadta el a befektető érdekét, és emiatt a fogadó állam ellen fellépett a nemzetközi jog keretein belül, amennyiben erre szükség volt. Ez meglehetősen nehézkes védelmi módszer volt a befektetők részére, mivel a befektetők állama nem volt arra kötelezve, hogy fellépjen befektetői érdekében. Továbbá, ezen állami fellépésre tipikusan csak azután kerülhetett sor, miután a befektető kimerítette a fogadó államban a jogorvoslati lehetőségeket, ami jelentős anyagi és idővesztéssel járhatott. Végezetül, a befektető elvesztette az irányítást a követelése kapcsán, mivel azt a továbbiakban saját állama kezelte, és nem volt biztos, hogy az államok közötti megállapodás megfelelt a befektető érdekének, vagy, hogy egyáltalán létrejött ilyen megállapodás. Az utóbbi esetben előfordult, hogy a befektető állama katonai erővel kényszerítette ki a befektető követelését, mivel a diplomácia nem hozott eredményt.⁷ Tehát, itt azt a megállapítást lehet tenni, hogy a külföldi befektetőknek, mint magán- vagy jogi személyeknek, nem volt sok eszköze egy szuverén állammal szemben, ezért a saját államukhoz kellett fordulniuk az eredményes problémamegoldás érdekében, amit a kisebb piaci szereplők nem nagyon tehettek meg.

Összességében tehát a II. Világháborút megelőző időszakot úgy foglalhatjuk össze, hogy a külföldi befektetések védelme meglehetősen kevés figyelmet kapott, nem voltak széleskörben elfogadott szabályok rájuk vonatkozóan, mivel a szokásjog létezését több állam tagadta. A klasszikus bilaterális kereskedelmi szerződések legfeljebb csak áttételesen foglalkoztak a befektetésekkel. Követeléseik kielégítése pedig szinte kizárólagosan csak a fogadó állam és/vagy a saját államuk jóindulatán múltott.

A II. Világháborút követően 1947-ben megszületett a GATT-egyezmény.⁸ Ez az

⁴ VIG ZOLTÁN – DOKLESTIC, SLOBODAN: *Requirements of Lawful Taking of Foreign Property in International Law*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016. 48-49. pp.

⁵ O'CONNOR, LEE A.: *The International Law of Expropriation of Foreign-Owned Property: The Compensation Requirement and the Role of the Taking State*. 6 Loy. L.A. Int'l & Comp. L. Rev. 355, 1983. 368. p.

⁶ VIG – DOKLESTIC 2016, 46-48. pp.

⁷ VANDELDE 2005, 160-161. pp.

⁸ BOWN, CHAD: *Self-Enforcing Trade: Developing Countries and WTO Dispute Settlement*. Brookings Institution Press, 2010. 10. p.

egyezmény a multilaterális kereskedelmi egyezmények irányába tolta el a korábban bilaterális szerződések révén szabályozott nemzetközi kereskedelmet. A GATT mellett kidolgozásra került az úgynevezett „Havanna Charter”, ami a beruházásra tartalmazott volna nemzetközi szabályokat, de ezt végső soron nem fogadták el. A klasszikus bilaterális kereskedelmi egyezmények a GATT következtében fokozatosan ritkábbá váltak, mivel a GATT hatékonyabb megoldást jelentet a nemzetközi kereskedelem kapcsán felmerülő problémákra.⁹ A befektetésvédelem szempontjából ez azért volt hátrányos, mert habár a korábbi kereskedelmi egyezmények közvetve tartalmaztak beruházásvédelmi elemeket, de a GATT kiszorította ezeket a szerződéseket, és ugyanakkor csak kizárólagosan kereskedelmi kérdésekkel foglalkozott. Tehát a külföldi befektetők védelmének szabályozása bizonytalanabbá vált.

Ezt tovább fokozta a NIEO (New International Economic Order) és a CERDS (Charter of Economic Rights and Duties of States) elfogadására az ENSZ-ben.¹⁰ Mindkét dokumentum a szocialista blokk és a fejlődő országok összefogásának eredménye, mivel mindkét államsoport érdeke volt a kisajátításhoz és az államosításhoz való minél szélesebb jog. A NIEO kimondta az államok teljes szuverenitását területük felett, beleértve a jogot az államosításhoz és a külföldi tulajdonú javak belföldi személyek részére történő átruházását. A NIEO továbbá nem tartalmazott utalást arra nézve, hogy szükséges-e kompenzáció fizetése a külföldi befektetők részére az ilyen helyzetekben. A CERDS hasonlóképpen biztosította ezeket a jogokat az államok részére. Ugyan itt már megjelent a kompenzáció, de az nem volt kötelező.¹¹ Az ENSZ részéről ebben az időszakban tehát nem számíthattak a külföldi befektetők jelentős védelemre, mivel az ENSZ tagállamok jelentős része alapvető államérdeknek tekintette a korlátlan államosításhoz, kisajátításhoz való jogot.

A fent felsorolt problémák vezettek a kétoldalú beruházásvédelmi egyezmények (BIT-ek) létrejöttéhez. A befektetői érdek erővel történő kikényszerítésének térvesztése, a nemzetközi szokásjog kezdetlegessége ezen a téren, és a multilaterális egyezmények hiánya vezetett a BIT elterjedéséhez, mint a befektetésvédelem leghatékonyabb XX. századi módja. Ezek az egyezmények konkrétan a külföldi befektetések védelméről szóltak a szerződő államok vonatkozásában, tipikusan egy fejlett állam befektetőinek befektetéseit védtek egy fejlődőben, aki ezért cserében bizonyos gazdasági előnyökre tett szert. A fejlődő országok a XX. század második felére többé-kevésbé elismerték a külföldi befektetések révén megszerezhető gazdasági előnyöket, ami motivációként szolgált számukra a BIT megkötésénél.¹² A fejlett országok részéről pedig egyfajta defenzív motivációról beszélhetünk, a korábbi kisajátítások és államosítások megismétlését próbálták megakadályozni a BIT-ek megkötésével.¹³ Tehát mindkét típusú országnak érdekében állt a befektetők védelme.

⁹ VANDELDELDE 2005, 161–162. pp.

¹⁰ TANSOO, AKINOBU: *New International Economic Order and International Economic Laws*. Hokkaido University, 1979. 1. p.

¹¹ VANDELDELDE 2005, 167–168. pp.

¹² TOBIN, JENNIFER L. BUSCH, MARC L.: *Bilateral Investment Treaties and Preferential Trade Agreements*. *World Politics* 62, no. 1, 2010. 2. p., SHAW, MALCOLM N.: *Nemzetközi jog*. CompLex Kiadó, Budapest, 2008. 676–677. pp.

¹³ VANDELDELDE 2005, 168–171. pp.

Az első BIT megkötésére 1959-ben került sor, amikor az NSZK BIT-szerződést kötött Pakisztánnal.¹⁴ Német szempontból a befektetésvédelem különös jelentőséggel bírt, mivel a II. Világháború során számos német befektető veszítette el külföldön lévő beruházásait. Hamarosan más államok is követték a német példát, és sorra születtek meg az újabb BIT-ek. Ez különösen felgyorsult az előző bekezdésben említett NIEO és CERDS elfogadásával.¹⁵ Ennek értelmében a fejlett államok hamar felismerték a BIT jelentőségét, és igyekeztek ezek alkalmazását minél jobban elősegíteni. Az ENSZ-beli események pedig csak még jobban kiemelték a befektetésvédelem szükségességét a fejlett országok szempontjából.

A BIT-ek elterjedése vezetett az ICSID (International Centre for Settlement of Investment Disputes) létrehozatalához is a Világbank tokiói éves ülésén¹⁶, mivel azok a 60-as évektől kezdve tipikusan tartalmaztak egy választottbíráskodási klauzulát, ami lehetővé tette a beruházási viták jogi úton történő rendezését egy nemzetközi fórumon. Az ICSID tehát egy speciális választottbírósnak tekinthető. Érdemes kiemelni, hogy bár az ICSID működését szabályozó Washingtoni Konvenció alapvetően eljárási kérdéseket szabályoz, anyagi jogi rendelkezések is beépítésre kerültek a Konvencióba.¹⁷

Az 1980-as évektől kezdődően ezek a folyamatok felgyorsultak. A BIT-ek száma rohamosan nőni kezdett. A beruházásvédelmi és kereskedelmi kérdések elkezdtek fokozatosan összemósodni, megnövelve a befektetésvédelem jelentőségét. A fejlődő országok hozzáállása is változásokon ment keresztül, mivel a külföldi befektetés volt az egyetlen lehetséges motorja a gazdasági fejlődésnek ezekben az országokban. A fokozódó globalizáció következtében elkezdtek megjelenni az államok közötti gazdasági integrációk, amelyek részét képezte a befektetésvédelem.¹⁸

Összességében tehát azt lehet elmondani a befektetésvédelem fejlődéséről, hogy bár az emberi történelem jelentős részében nem foglalkoztak az államok a témával, a XX. századtól kezdődően egyre inkább kibontakozott a befektetésvédelem. Mára már tagadhatatlan a befektetésvédelem központi jelentősége az államok közötti gazdasági kapcsolatok vonatkozásában. A külföldi befektetés szinte univerzális jelenléte pedig választ ad arra, hogy az államok miért foglalkoznak mélyebben a kérdéssel, mint a történelem bármely korábbi időszakában.

2.: Befektetésvédelem Kanadában

A befektetésvédelem fejlődésének áttekintése után, szükséges vizsgálni Kanada és az Európai Unió által jelenleg alkalmazott befektetésvédelmi rendszert. Ennek révén összehasonlítási alapot kaphat az olvasó a CETA-ban meghatározott befektetésvédelmi rendszerhez, lehetővé téve a következő fejezet mélyebb megértését.

¹⁴ Investment Agreements Navigator: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/78#iiaInnerMenu> (hozzáférve: 2016.10.23)

¹⁵ VANDELDE 2005, 169-170. pp.

¹⁶ LOWENFELD, ANDREAS F.: *The ICSID Convention: Origins and Transformation*. Georgia Journal of International and Comparative Law, Vol. 38 No. 1, 2009. 54. p.

¹⁷ VÖRÖS IMRE: *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga I.* KRIM BT., 2004. 144. p.

¹⁸ VANDELDE 2005, 175-179. pp.

Kanada esetében 30 hatályos BIT-ről lehet beszélni e dolgozat írásakor.¹⁹ Kanada BIT-jei alapvetően fejlődő országokkal, illetve tranzit országokkal lettek megkötve, mint például Ukrajnával vagy Argentínával. Ezek az országok nem jelentős kereskedelmi partnerei Kanadának, illetve külföldi befektetések forrásaként sem szolgálnak Kanada részére. Ugyanakkor, ezek az országok tipikusan célpontjai kanadai befektetéseknek, különösen a pénzügyek, illetve nyersanyagkinyerés területein. Az 1990-es évektől kezdődően Kanada egyre inkább elkezdett külföldön befektetni az előbb említett területeken, tehát e BIT-ek szükségessé váltak a kanadai befektetők érdekeinek biztosításához.²⁰ A kanadai BIT-politika konzisztens az előző alfejezetben tett megállapításokkal, mivel Kanada, más fejlett országokhoz hasonlóan, alapvetően fejlődő országokat és tranzit országokat célozott meg befektetésvédelmi egyezményeivel, amiknek célja egyértelműen a kanadai befektetések védelme külföldön.

A Kanada által megkötött BIT-eket alternatívan FIPA-nak (Foreign Investment Promotion and Protection Agreement) is szokták nevezni. Ezeknek a FIPA-knak fő célja, a fent említettek alapján, a kanadai befektetők külföldi befektetései védelme. A FIPA-k többek között megvédik a szerződő felek befektetőinek befektetéseit a nemzeti-alapú diszkriminációtól, egyenlő bánásmódot és teljes biztonságot garantálnak nekik a nemzetközi szokásjog elvei alapján, előírják az előző alfejezetben említett Hull-doktrína alkalmazását kisajátítás esetében. Továbbá, a FIPA-k garantálják a befektetésekhez kötődő tőke szabad áramlását a fogadó ország vonatkozásában, valamint biztosítják a nemzetközi választottbírószághoz folyamodást vita esetében.²¹

A legutolsó elem kapcsán felmerült kritikák miatt Kanada 2004-től egy új minta FIPA-t kezdett el alkalmazni, ami érintőlegesen foglalkozik környezetvédelmi kérdésekkel, a természeti erőforrások kimerülésével és közegészségügyi témákkal. Továbbá, Kanada elkezdett járulékos egyezményeket kötni munkajogi és környezetvédelmi kérdésekről, amiknek a rendelkezéseit hivatkozások útján beépít az általa megkötött FIPA-kba. Ezek a járulékos egyezmények egyrészt a meglévő környezetvédelmi standardoknak, másrészt az ILO (International Labour Organisation) elveinek való megfelelést szolgálják a külföldi befektetések vonatkozásában.²² Tehát a kanadai befektetésvédelem megkísérli orvosolni azokat a hibákat, problémákat, amiket leggyakrabban felhoznak a külföldi befektetésvédelem kritikusai.

Végezetül, a kanadai befektetésvédelem kapcsán érdemes említeni az Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Egyezményt -North American Free Trade Agreement (NAFTA). A NAFTA hasonló célt szolgál, mint a fentebb említett egyezmények (egyéb célok és funkciók mellett), aminek következtében 11. fejezete extenzív védelmet nyújt mexikói, kanadai és amerikai befektetők befektetéseinek, és részletesen szabályozza az alkalmazható vitarendezési eljárásokat. Ezt az egyezményt számos támadás érte, főleg Mexikóban és Kanadában, különösképpen az egyezmény következtében lezajlott nagy-

¹⁹ International Investment Agreements Navigator: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/35#iialInnerMenu> (hozzáférve: 2016.10.17.)

²⁰ GIRARD, ERIC C: *A Closer Look at the Canada-China Foreign Investment Promotion and Protection Agreement*. University of Ottawa, McGill University, 2012. 6. p.

²¹ Global Affairs Canada: <http://www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/fipa-apie/fipa-purpose.aspx?lang=en> (hozzáférve: 2016.10.18.)

²² GIRARD 2012, 7–8. pp.

számú befektető-állam vitarendezési eljárások miatt.²³

Összességében tehát a jelenlegi kanadai befektetésvédelmi rendszer a fejlett államokra jellemző tipikus vonásokat követi, amiket az előző alfejezet a történeti evolúció kapcsán már bemutatott. A kétoldalú beruházásvédelmi egyezmények mellett a multilaterális szabadkereskedelmi egyezmények (jelen esetben a NAFTA) is szerepet kapnak a kanadai rendszerben.

3. Befektetésvédelem az Európai Unióban

Az Európai Unió esetében kétféle szempont szerint szükséges vizsgálni a jelenlegi befektetésvédelmi rendszert. Először is az egyes tagállamok által alkalmazott befektetésvédelmi rendszert érdemes áttekinteni. Nem az összes tagállamot kell vizsgálni, pusztán néhányat szükséges kiemelni, amik reprezentálni tudják a tagállamok által alkalmazott rendszert. Másrészt az egész EU szintjén megjelenő befektetésvédelmi rendszert is szükséges vizsgálni, mivel maga a CETA is alapvetően ezen EU-s szinten fog potenciálisan elhelyezkedni.

A tagállamok vonatkozásában három országot érdemes kiemelni érintőlegesen. Ezek a fejlett országok Németország, Franciaország és az Egyesült Királyság. Habár az Egyesült Királyság részvétele a CETA-ban kérdésessé vált az utóbbi hónapok eseményei következtében, ennek ellenére nem zárhatóak ki a téma vizsgálatából, mivel jelenleg még az EU tagállamai közé tartoznak. Továbbá, az előző fejezetben leírtak alkalmazhatóak a három országra, ugyanis mindegyik tipikus fejlett állam, így a fejlődő országokkal szembeni BIT-politikájuk már többé-kevésbé ismert az olvasó számára. Emiatt csak néhány adat közlése tűnik indokoltnak. Németország esetében 135 BIT-ről lehet beszélni²⁴, Franciaország esetében 104-ről²⁵, az Egyesült Királyság kapcsán pedig 106-ról²⁶. Ezekből az adatokból arra lehet következtetni, hogy mindhárom ország a fejlett államok tipikus BIT-politikáját követték, különösen annak fényében, hogy ezeknek az egyezményeknek jelentős részét fejlődő országokkal kötötték meg. Németország viszonylagosan magasabb BIT-számát a német gazdaság erejével lehet magyarázni, mivel vélhetően a német befektetők gyakrabban fektetnek be külföldi államokba, így a német gazdasági érdek megkövetelte a BIT-ek nagyobb számban való megkötését.

Miután érintőlegesen vizsgálatra került a három ország kifelé irányuló befektetési tendenciái, érdemes megemlíteni a feléjük irányuló befektetés jellemzőit. Ennek érdekében egy történeti áttekintést szükséges az olvasó elé tárni.

E három ország felé irányuló külföldi befektetés kérdése alapvetően csak a II. Világháborút követően vált érdekessé. Ennek oka az, hogy a háborút megelőzően a három ország alapvetően tőke-exportáló ország volt, amely pozíciójukat természetesen jelenleg

²³ GIRARD 2012, 6–7. pp.

²⁴ International Investment Agreements Navigator: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/78#iiaInnerMenu> (hozzáférve 2016.11.20.)

²⁵ International Investment Agreements Navigator: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/72#iiaInnerMenu> (hozzáférve 2016.11.20.)

²⁶ International Investment Agreements Navigator: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/221#iiaInnerMenu> (hozzáférve 2016.11.20.)

is birtokolják a fejlődő országok vonatkozásában, de a háborút követően a rohamosan fejlődő USA gazdaság okán befektetési célpontokká is váltak. Ez egyben a három ország érdekében is állt, mivel az amerikai technológiai és gazdasági előny enyhítéséhez szükséges volt a külföldi befektetés.²⁷

Mindhárom ország esetében elmondható, hogy az 1980-as évek előtt nem alkalmaztak olyan szabályozást, amely diszkriminatívna lenne tekinthető a külföldi befektetők befektetéseinek vonatkozásában, néhány kulcsfontosságú területtől eltekintve, mint például a fegyveripar vagy a különböző kulturális területek. Emiatt ebben az időszakban a külföldi befektetések kontrollálásának fő eszköze a devizakorlátozás volt. Ezt az eszközt a három ország nem egységesen alkalmazta, például az Egyesült Királyság sokszor nem élt vele, míg Franciaország aktívan alkalmazta a közvetlen külföldi befektetések szabályozásához²⁸

Más eszközök is rendelkezésükre álltak ezeknek az országoknak, mint például az állami tulajdon jelenléte kulcsfontosságú gazdasági szektorokban, valamint a gyakran közeli összefonódások az ipar- és bankszféra között, amik megnehezítették az ellenséges felvásárlást külföldi befektetők által. Ezt leginkább az Egyesült Királyság és Németország viszonylatában látható. Az Egyesült Királyság kevésbé volt ellenálló az ellenséges felvásárlással szemben, így a közvetlen külföldi befektetések döntő részét úgynevezett barnamezős beruházások tették ki, vagyis már meglévő befektetésekbe fektettek be főként külföldi befektetők. Ezzel ellentétben Németországban, ahol az említett összefonódás az ipari és banki szektor között sokkal erősebb volt, a közvetlen külföldi befektetések tipikusan zöldmezős beruházások tették ki, vagyis teljesen új beruházások voltak és nem egy meglévőt érintettek. Továbbá, e három ország sok esetben bizonyos mértékű teljesítményt elvárt a külföldi befektetésektől különböző kulcsszektorokban, amelyek garantálásának hiánya esetén megakadályozták a külföldi befektetés megvalósulását²⁹

A fentiek alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a fejlett tagállamok tipikusan puha eszközökkel korlátozzák a külföldi befektetést, és ezt is alapvetően csak kulcsszektorokban teszik. Ezt a puha eszközökkel kapcsolatos affinitást igazolja a fejlett tagállamok által megkötött BIT-ek nagy száma, ami sok esetben nem teszi lehetővé a drasztikusabb állami beavatkozást a befektetésvédelem fejlettsége következtében.

A CETA szempontjából lényegesebb kérdés magának az Európai Uniónak a befektetésvédelmi politikája. Ahogy az már fentebb említésre került, a CETA potenciális elfogadása esetén az Európai Unió szintjén fog megjelenni, és onnan fog hatást gyakorolni a tagállamok befektetésvédelmi politikájára.

A befektetésvédelmi kérdések tekintetében alapvetően a Bizottság munkájáról érdemes beszélni, mivel a befektetés immáron az Európai Unió közös kereskedelmi politikájának részét képezi a Lisszaboni Szerződés óta, így a Bizottság jelentős szerepet játszik ennek a kialakításában. Különösen a „Towards a comprehensive European international investment policy” című 2010-es bizottsági közlést érdemes kiemelni, amelyben a Bizottság részletesen lefekteti a befektetésvédelmi célkitűzéseit és álláspontját. A Bizott-

²⁷ CHANG, HA-JOON: *Regulation of Foreign Investment in Historical Perspective*. The European Journal of Development Research, Vol.16, No.3, 2004. 694-695. pp.

²⁸ CHANG 2004, 695. p.

²⁹ CHANG 2004, 695-696. pp.

ság megközelítése alapvetően a hosszú távú befektetésre, a piachoz való hozzáférésre, a külföldi befektetők non-diszkriminatív kezelésére, a transzparencia növelésére és más szempontokra helyezi a hangsúlyt. A Bizottság elképzelése szerint az átfogó uniós befektetésvédelmi politika fokozatosan fogja lecserélni a tagállami rendszereket. Ennek értelmében a jelenleg hatályban lévő, tagállamok által megkötött BIT-ek addig fognak hatályban maradni, amíg el nem vesztik relevanciájukat egy EU-s szintű befektetésvédelmi egyezmény megkötésével az adott külső állam vonatkozásában.³⁰ Tehát a tagállami szabályozás még előreláthatóan megőrzi relevanciáját, de ugyanakkor az uniós szintű befektetésvédelmi egyezmények, illetve befektetésvédelmi elemeket tartalmazó szabadkereskedelmi egyezmények fokozatosan át fogják venni helyüket.

Végezetül szükséges közelebbről megvizsgálni az Európai Unió megközelítését a befektető-állam vitarendezési eljárások kapcsán. Az Európai Unió által megkötött befektetésvédelmi egyezmények, illetve befektetésvédelmi elemeket tartalmazó szabadkereskedelmi egyezmények biztosítják az úgynevezett ISDS (investor-to-state dispute settlement) mechanizmusok érvényesülését. Ezeknek az a lényege, hogy ha a szerződő fél megszegi az egyezményekben lévő befektetésvédelmi előírásokat, akkor a külföldi befektető keresetet indíthat ez ügyben egy nemzetközi bíróság előtt. Ez tipikusan *ad hoc* választottbíróságokat jelentett, de 2015 novemberében az Európai Unió megegyezett egy új befektetési vitarendezési politikában. Ennek értelmében, a korábbi *ad hoc* megoldások helyett egy intézményesített vitarendezési eljárást szükséges létrehozni, vagyis egy állandó ICS-t (Investment Court System).³¹ Tehát konkrét állandó nemzetközi bíróságok járnának el befektetésvédelmi vitarendezések esetén, nem pedig az eseti jelleggel létrehozott klasszikus választottbíróságok.

Összességében tehát az Európai Unió esetében azt lehet elmondani, hogy habár klasszikusan a befektetésvédelmi kérdések tagállami kompetenciába tartoztak, a Lisszaboni Szerződéstől kezdődően az Európai Unió fokozatosan elkezdte átvenni a hatáskört e témában, mint az átfogó európai befektetésvédelmi politika létrehozója, illetve a befektetésvédelmi egyezmények tárgyalója. Ugyanakkor, a tagállami rendszer még relevánsnak tekinthető, hisz a tagállami BIT-ek addig hatályosak maradnak, amíg az Európai Unió saját egyezményeivel le nem cseréli azokat.

II. A CETA befektetésvédelmi szabályai

Miután bemutatásra került a befektetésvédelem történeti fejlődése, továbbá a Kanada és az EU által jelenleg alkalmazott beruházásvédelmi rendszerek, rátérne a dolgozat a CETA szövegének elemzésére.

A CETA, avagy a „Comprehensive Economic and Trade Agreement”, három részre bontva vizsgálható. Először is a szerződés kialakulásáról érdemes röviden értekezni, kontextust adva ezzel az olvasónak a CETA megértéséhez. Másodsor a CETA által le-

³⁰ Európai Bizottság: <http://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/investment/> (hozzáférve: 2016. 10. 20.)

³¹ Európai Bizottság: <http://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/dispute-settlement/#isds> (hozzáférve 2016.10.20.)

fektetett befektetésvédelmi standardokat szükséges tárgyalni. Harmadszor pedig a CETA új beruházási vitarendezési eljárását kell vizsgálni, mivel ez is szorosan kapcsolódik a szerződés által kifejtett hatásokhoz. A CETA természetesen nem csupán befektetésvédelemmel foglalkozik, mely csupán egy fejezete az 1600 oldalas egyezménynek, de a dolgozat hipotézise szempontjából ez a releváns rész. A CETA beruházásvédelmi fejezetének ismertetésével az olvasó számára lehetővé válik a következő fejezetben tárgyalt gyakorlati és elméleti hatások alapjának megismerése.

1. A CETA kialakulása

A CETA maga egy hosszú tárgyalási időszak eredménye az Európai Bizottság és a kanadai állam között. Ezt érzékelteti, hogy egy átfogó kereskedelmi egyezmény lehetőségéről már 2002-ben is készültek tervek.³² A tárgyalási folyamat előzményeként a Bizottság benyújtott egy javaslatot az Európai Unió Tanácsának, ami arra irányult, hogy a Tanács jogossítsa fel a Bizottságot egy Kanadával kötendő gazdasági integrációs egyezményről való formális tárgyalásra. Erre 2009-ben a Tanács felhatalmazást is adott a Bizottságnak. 2011-ben pedig módosításra került ez a felhatalmazás, aminek keretében a Bizottság felhatalmazást kapott a részletesebb befektetésvédelmi kérdésekről és a befektetési vitarendezési eljárásokról való tárgyalásra is. Mindkét tárgyalási direktíva részben nyilvánossá vált a Tanács döntése alapján 2015 december 15-én.³³ A 2011-es módosítás kulcsfontosságú a dolgozat szempontjából, mivel ez a felhatalmazás tette lehetővé a CETA számára, hogy átfogó befektetésvédelmi szabályokat tartalmazzon a Kanadával létesített gazdasági integráció keretében.

Ugyanakkor, 2010-ben a CETA már tartalmazott egy befektetésekkel foglalkozó fejezetet, mivel ez kiszivárgott abban az évben. Ez a fejezet alapvetően, a korábban már Kanadával kapcsolatban említett NAFTA hatását mutatta, mivel egyenlőségjelet tett az „igazságos és egyenlő bánásmód” és „az idegenekkel szembeni bánásmód nemzetközi szokásjog szerinti minimum standardja” közé. A NAFTA-ban használatos „hasonló körülmények” kifejezés is alkalmazásra került a nemzeti bánásmódról, illetve a legkedvezőbb bánásmódról szóló rendelkezésekben.³⁴ A NAFTA koncepcióinak másolása vélhetően egyrészt kanadai hatásnak, másrészt a Bizottság e tekintetben még korlátozott felhatalmazásának tudható be.

A NAFTA koncepciónak alkalmazása miatt jelentős kritika érte az alakuló szerződést, különösen az uniós befektetők részéről, akik nehezen fogadták el a NAFTA által garantált védelmi rendszert. Ennek következtében 2013 májusában a Bizottság részben megváltoztatta álláspontját a befektetési fejezettel kapcsolatban, és kisebb változtatások eszközölésével kísérelte meg garantálni az európai befektetők külföldi befektetéseinek

³² DELIMATIS, PANAGIOTIS: *TTIP, CETA, TiSA Behind Closed Doors: Transparency in the EU Trade Policy*. Tilburg Law and Economics Center, 2016. 11. p.

³³ Európai Unió Tanácsa sajtónyilatkozat: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/12/15-eu-canada-trade-negotiating-mandate-made-public/> (hozzáférve: 2016.10.20.)

³⁴ FONTANELLI, FILIPPO, BIANCO, GIUSEPPE: *Converging Towards NAFTA: An Analysis of FTA Investment Chapters in the European Union and the United States*. Stanford Journal of International Law Vol. 50, No. 2., 2014. 231. p.

lehető legjobb védelmét. Ennek ellenére egyes vélemények szerint a CETA beruházás-védelmi fejezete e fordulat után is mutatta a NAFTA hatásait.³⁵ A Bizottság álláspontjának alakulását megmagyarázhatja a 2011-es felhatalmazás módosítás, ami szabadabb kezdet adott a Bizottságnak a CETA befektetésvédelmi részeinek megtárgyalásában. Továbbá közrejátszhatott a 2008-as világválság is, aminek következtében lehetséges, hogy az Európai Uniónak tőkére volt szüksége, amit legkönnyebben az észak-amerikai befektetőktől szerezhetett meg, de azok a saját megszokott feltételeik (tehát a NAFTA) alapján kívántak inkább befektetni.

Következő állomása volt a CETA fejlődésének 2013 október 18., amikor a Bizottság elnöke, José Manuel Barroso³⁶ és Stephen Harper, kanadai miniszterelnök, konszenzusra jutottak a CETA legfontosabb részeivel kapcsolatban. Ezután viszont még hátramaradt a részletek kimunkálása.³⁷ Az Európai Parlament nemzetközi kereskedelemmel foglalkozó bizottsága, az INTA, titkosított dokumentumként kapta meg az egyezmény szövegét 2014 augusztusában.³⁸ Ugyanebben a hónapban a szerződésről tartalmáról való tárgyalások lezáródtak. A következő fontos lépés majdnem két évvel később történt, 2016 júliusában, amikor a Bizottság formálisan javasolta a Tanácsnak a CETA aláírását és megkötését. A Tanács döntésétől függően a CETA átmenetileg alkalmazhatóvá válhat, de a teljes hatályba lépéséhez szükséges a Tanács döntése, az Európai Parlament hozzájárulása, illetve az egyes tagállamok nemzeti ratifikációs eljárásainak lefolytatása.³⁹ Tehát a CETA elfogadása uniós oldalról egy komplex eljárás eredménye lesz, ami még függő helyzetben van.

E függő helyzettel kapcsolatos fejlemény Belgium esete. A vallon autonómia következtében a vallon regionális parlament képes lett volna arra, hogy a CETA ratifikációjának blokkolására kényszerítse Belgiumot, ami potenciálisan az egyezmény megkötésének meghiúsulását is jelenthette volna, ha a belga állam és az Európai Unió nem tudta kezelni volna a helyzetet.⁴⁰ Végül mindegyik tagállam beleegyezését adta 2016.10.28-án, így 2016.10.30-án aláírásra került az egyezmény.⁴¹

Összességében tehát a CETA-t egy hosszú tárgyalási folyamat eredményének lehet tekinteni, az új átfogó uniós kereskedelmi és befektetési politika mérföldkövének. Az elhúzódó tárgyalások ellenére még mindig aktuális téma maradt a szerződés helyzete, ahogy azt a belga eset is mutatta.

2. A CETA kiemelt befektetésvédelmi standardjai

A CETA kialakulásának ismertetése után következő lépésként a szerződésben meghatározott befektetésvédelmi standardok rendszerét érdemes vizsgálni. A szerződő felek arra törekedtek, hogy kerüljék a definíciók kapcsán az ambiguitást és bezárják a korábbi be-

³⁵ FONTANELLI 2014, 232. p.

³⁶ Jelenleg a Goldman Sachs International pénzügyi vállalatban dolgozik.

³⁷ FONTANELLI 2014, 232. p.

³⁸ DELIMATSIS 2016, 12. p.

³⁹ Európai Bizottság: <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/> (hozzáférve: 2016.10.21.)

⁴⁰ BBC: <http://www.bbc.com/news/world-europe-37731955> (hozzáférve: 2016.10.21.)

⁴¹ BBC: <http://www.bbc.com/news/world-europe-37814884> (hozzáférve: 2016.11.03.)

fektetésvédelmi szerződések kapcsán esetlegesen felmerülő befektetői kiskapukat. A dolgozat terjedelmi korlátai miatt az összes erre vonatkozó rendelkezés nem fog bemutatásra kerülni, csak a legfontosabbak.

A már korábban is említett „igazságos és egyenlő bánásmód” az első standard, amit szükséges kiemelni. A CETA 8.10 cikkének első bekezdésében explicit módon kimondásra kerül, hogy a szerződő felek a területeiken egymás befektetőit és azok CETA által hatálya alá tartozó befektetéseit „igazságos és egyenlő bánásmódban” részesítik, és garantálják a teljes védelmet és biztonságot a részükre.⁴² E legutolsó elem fizikai védelmet és biztonságot jelent a cikk 5. bekezdésének értelmében.⁴³ Tehát az „igazságos és egyenlő bánásmód” az a koncepció, amit az egyezmény a további bekezdésekben részletesen kidolgoz.

A cikk 2. bekezdésében az egyezmény részletesen felsorolja, hogy melyek azok a intézkedések, illetve aktusok a szerződő fél részéről, amelyek megsértik az „igazságos és egyenlő bánásmód” követelményét. Ezek az esetek az alábbiak: a) igazságszolgáltatás megtagadása büntető, polgári vagy közigazgatási eljárásban, b) tisztességes eljárás lényeges megszegése, beleértve a transzparencia lényeges megszegését, bírósági vagy közigazgatási eljárásban, c) nyilvánvaló önkényesség, d) célzott diszkrimináció nyilvánvalóan helytelen alapokon, mint például nem, rassz vagy vallás, e) befektetőkkel szemben tanúsított durva bánásmód, mint például erőszak, kényszer vagy zaklatás, f) a felek által a 8.10 cikk 3. bekezdése alapján meghatározott bármely további „igazságos és egyenlő bánásmódba” tartozó elem megsértése.⁴⁴

A fenti felsorolás legutolsó eleme a 3. bekezdésben kerül kifejtésre, amiben az egyezmény kimondja, hogy a szerződő felek rendszeresen, vagy valamelyik fél kérésére, felülvizsgálják az „igazságos és egyenlő bánásmód” tartalmát. A CETA Közös Bizottsága (Joint Committee) lesz a bekezdés alapján a döntéshozó ez ügyben, a Szolgáltatási és Befektetési Bizottság (Committee on Services and Investment), a CETA által létrehozott specializált bizottságok egyike, pedig javaslatokat terjeszthet elő a Közös Bizottsághoz.⁴⁵ Tehát, habár a 2. bekezdés egy látszólag taxatív felsorolást tartalmazna, annak utolsó pontja és a cikk 3. bekezdése lehetőséget teremt az „igazságos és egyenlő bánásmód” megszegési esetköreinek bővítésére. Fontos megjegyezni, hogy a 2. bekezdés f) pontjának megfogalmazása alapján, hozzáolvasva a 3. bekezdést is, csak bővítést tesz lehetővé a CETA. Ennek értelmében az a)-e) pontokban meghatározott megszegési eseteket nem zárhatják ki a felek a 3. bekezdésben szereplő mechanizmus felhasználásával.

Érdekes adalék lehet, hogy még 2013 februárjában nem tartalmazott a szerződés ilyen kimerítő listát, hanem inkább az általános klauzulák alkalmazása felé hajlott. Ettől a felek végül eltértek, abból a célból, hogy tisztábban és pontosabban érzékeltethessék az „igazságos és egyenlő bánásmód” tartalmát.⁴⁶ Vagyis az általános meghatározás helyett a fentebb már vázolt kombinált megoldást alkalmazták a felek: egy specifikus lista és lehetőség annak kiegészítésére. Ez bizonyos szempontból kedvező az észak-amerikai

⁴² CETA: 8.10 cikk, 1. bekezdés.

⁴³ CETA: 8.10 cikk, 5. bekezdés.

⁴⁴ CETA: 8.10 cikk, 2. bekezdés.

⁴⁵ CETA: 8.10 cikk, 3. bekezdés.

⁴⁶ ÜNÜVAR, GÜNES: *The Vague Meaning of Fair and Equitable Treatment Principle in Investment Arbitration and New Generation Clarifications*. Legal Interpretation in the Practice of International Courts and Tribunals, Oxford University Press, iCourts Working Paper Series No. 55, 2016. 18–19. pp.

befektetők részére, hisz az elbánási standardot tovább lehet szélesíteni.

Folytatva a 8.10 cikk, és ezáltal az „igazság és egyenlő bánásmód” standard, értelmességét érdemes megvizsgálni a 4. bekezdést. A bekezdés kimondja, hogy vitarendezés esetén a Tribunal (a CETA által felállítandó elsőfokú nemzetközi befektetésvédelmi bíróság, következő alfejezetben vizsgálva) figyelembe veheti az „igazságos és egyenlő bánásmód” követelménye kapcsán azt, hogy a szerződő állam ösztönözte-e a külföldi befektetőket a befektetésre, ez az ösztönzés teremtett-e jogos elvárásokat a befektetőkben, amikre alapozva döntöttek azok a befektetés létrehozásáról vagy fenntartásáról, és hogy a szerződő állam később ezeket az elvárásokat meghiúsította-e.⁴⁷ Ennek értelmében a CETA lehetővé teszi, hogy a Tribunal figyelembe vegye az államok esetleges rosszhiszemű magatartását, amelynek keretében kedvezményekkel vagy ideális körülmények biztosításával külföldi befektetőket vonzottak be, de később ezeket eltörölték, ezáltal potenciálisan kárt okozva a másik fél befektetőjének, aki befektetéséről ezekből a kedvezményekből eredő jogos elvárások alapján döntött. Erre kiváló, de extrém példa a jelenleg is függőben lévő „Veolia Propreté kontra Egyiptomi Arab Köztársaság” ügy, aminek keretében külföldi befektető pereli az egyiptomi államot a minimálbér emelése és új munkajogi szabályok által okozott károk miatt.⁴⁸

A 8.10 cikk kapcsán szükséges még említeni a 6. és 7. bekezdés értelmező rendelkezéseit. A 6. bekezdés kimondja, hogy a CETA más rendelkezésének megszegése, vagy egy másik nemzetközi szerződés rendelkezésének megszegése önmagában nem alapozza meg a 8.10 cikk megszegését.⁴⁹ A 7. bekezdés pedig megállapítja, hogy a belföldi jog megsértése önmagában nem alapozza meg a 8.10 cikk rendelkezéseinek megsértését.⁵⁰ Ezeknek az értelmező rendelkezéseknek egyértelműen az a célja, hogy megakadályozza a korábbi bekezdésekben foglalt szabályok alkalmazásának kikerülését. Ugyanis, ha a CETA lehetővé tenné azt, hogy pusztán más nemzetközi egyezmény megsértése, a CETA egyéb rendelkezésének megsértése vagy belföldi jog megsértése megalapozná e cikk megsértését, akkor ki lehetne kerülni az 1. bekezdésben lefektetett részletes szabályok alkalmazását.

A fentiekhez kapcsolódóan, különösen a 8.10 cikk 4. bekezdésének szempontjából, fontos kiemelni a CETA 8.9 cikkét. E cikk 1. bekezdése kimondja, hogy az államoknak joga van a jogalkotáshoz olyan legitim célok elérése érdekében, mint a közegészségügy védelme, közbiztonság, környezetvédelem, közkereskedelmi biztosítása, szociális vagy fogyasztóvédelem, illetve a kulturális diverzitás elősegítése és védelme.⁵¹ Ezen általános klauzula tehát elméletileg biztosítja az államok jogát arra, hogy a közérdek szempontjából szükséges jogalkotási aktusokat megtehessek, ugyanakkor kérdéses, hogy miként egyeztethető össze a 8.10 cikk 4. bekezdésével.

A 8.9 cikk 2. és 3. bekezdése tovább erősíti az államok fentebb meghatározott jogát a jogalkotáshoz. A 2. bekezdés kimondja, hogy pusztán a jogalkotás, akár meglévő jogszabályok módosítása is, önmagában nem alapozza meg a CETA befektetésvédelmi rendelkezéseinek megsértését azzal, hogy negatív hatással van a külföldi befektetők be-

⁴⁷ CETA 8.10 cikk 4. bekezdés.

⁴⁸ ICSID: <https://icsid.worldbank.org/apps/ICSIDWEB/cases/pages/casedetail.aspx?CaseNo=ARB/12/15> (hozzáférve 2016.10.23.)

⁴⁹ CETA 8.10 cikk 6. bekezdés.

⁵⁰ CETA 8.10 cikk 7. bekezdés.

⁵¹ CETA 8.9 cikk 1. bekezdés.

fektetéseire vagy azok elvárásaira.⁵² A 3. bekezdés pedig kimondja, hogy ha szerződő fél nem ad ki, újít meg vagy tart fenn állami támogatást, akkor az nem minősülhet a befektetésvédelmi rendelkezések megszegésének, kivéve ha a) szerződés vagy jogszabály kötelezné az államot a támogatás kiadására, megújítására vagy fenntartására vagy b) nincs összhangban a kiadáshoz, megújításhoz vagy fenntartáshoz fűzött rendelkezésekkel vagy feltételekkel.⁵³ Ezek a rendelkezések gyakorlatilag a 8.10 cikk 4. bekezdésének ellensúlyaiként értelmezhetők, mivel míg az a bekezdés az államok rosszhiszemű magatartásával szemben védik a befektetőt, addig ezek a bekezdések elméletileg az államot védik meg attól, hogy a befektetők rosszhiszeműen korlátozzák jogalkotását.

Három további kisebb elemet érdemes említeni még ebben az alfejezetben, amelyek a CETA szempontjából jelentős újításnak minősülhetnek. Az első az, hogy a 8.1 cikk értelmében a CETA pontosan meghatározza a befektető személyét, tehát csak az minősülhet befektetőnek, aki a másik fél területén szándékozik befektetni, jelenleg befektet vagy már befektetett. A befektetést is meghatározza a szerződés, tehát csak valódi üzleti tevékenységek számítanak ide.⁵⁴ Ennek értelmében az úgynevezett fantomcégek, fedőcégek, kiürített társaságok és hasonló, jogszabályok kijátszására létrehozott üzleti konstrukciók, nem alapozhatják meg a befektetői státuszt a CETA alapján. Tehát a CETA-t csak a másik fél területén tényleges üzleti tevékenységet végző személyekre lehet alkalmazni elméletileg

Következő kiemelendő elem a 8.7 cikk. Ez a cikk a MFN (Most-Favoured-Nation) elbánást rögzíti, tehát a legnagyobb kedvezmény elvét, amelynek értelmében, ha valamelyik szerződő félnek harmadik állammal megkötött szerződése kedvezőbb elbánást biztosít a harmadik állam befektetőinek, akkor ezt a kedvezőbb elbánást a másik szerződő fél befektetőinek is szolgáltatni kell.⁵⁵ A szerző véleménye szerint a 4. bekezdés releváns, amely kimondja, hogy más nemzetközi befektetésvédelmi vagy kereskedelmi szerződések anyagi kötelezettségeinek megsértése önmagukban nem alapozzák meg a CETA-ban meghatározott MFN elbánás megsértését.⁵⁶ Tehát, ez elméletben megakadályozza a befektetőket abban, hogy a vitarendezési eljárás során előnyösebb anyagi rendelkezéseket vonjanak be más nemzetközi szerződésekből.

Utolsó kiemelendő elem a 8.18 cikk 1. bekezdése. E bekezdés értelmében a következő alfejezetben tárgyalt CETA befektetési vitarendezési eljáráshoz a befektető csak akkor folyamodhat, ha a CETA 8. fejezet (a befektetésekről szóló fejezet) C (diszkrimináció mentes bánásmódról szóló rendelkezések) vagy D szekciójában (befektetésvédelmi szabályok) lévő rendelkezés megszegése történt, és ebből kára vagy vesztesége keletkezett a befektetőnek.⁵⁷ Ennek értelmében tehát a CETA más rendelkezéseinek megszegése nem ad jogalapot a befektetési vitarendezési eljárásnak.

Összességében tehát a kiemelt példákon keresztül látható, hogy a CETA befektetésekről szóló fejezete a precizításra törekszik. Pontosán körülírt és meghatározott fogalmakat

⁵² CETA 8.9 cikk 2. bekezdés.

⁵³ CETA 8.9 cikk 3. bekezdés.

⁵⁴ CETA 8.1 cikk.

⁵⁵ OECD: *Most-Favoured-Nation Treatment in International Investment Law*. OECD Working Papers on International Investment, OECD Publishing, 2004/02. 2. p.

⁵⁶ CETA 8.7 cikk 4. bekezdés.

⁵⁷ CETA 8.18. cikk 1. bekezdés.

és standardokat tartalmaz, és a kiskapuk bezárására való törekvés egyértelműen kitér a rendelkezésekből. Ugyanakkor fontos megjegyezni, különösen a 8.10 cikk 4. bekezdése kapcsán, hogy a precizitás ellenére a Tribunalnak jelentős mérlegelési kör lett biztosítva.

3. A CETA vitarendezési eljárása

A CETA-szerződés második kiemelendő része a szerződés által felállított befektetési vitarendezési eljárás. Ez a CETA-szerződés legnagyobb újítása, mivel a korábbi fejezetekben is említett *ad hoc* választottbíráskodás helyett a CETA állandó nemzetközi bíróságot állít fel a befektetési viták eldöntésére. A CETA által alkalmazott vitarendezési rendszert ICS-nek (Investment Court System) nevezik, szembe állítva azt a korábban alkalmazott ISDS (Investor State Dispute Settlement) rendszerrel.⁵⁸ Az új rendszert a dolgozat az alábbi módon tárgyalja: először az új rendszerben működő két bíróság hatáskörét és felépítését fogja vizsgálni, kitérve a bírakkal szemben felállított szabályokra, majd a tényleges eljárást, pontosabban annak kiemelendő jellemzőit fogja bemutatni.

Mielőtt azonban rátérnék az alfejezet lényegét kitevő bírósági útra, fontos megjegyezni, hogy a CETA tartalmaz két alternatív vita megoldási módot is. A 8.19 cikk lehetővé teszi a konzultációt, illetve részletesen szabályozza annak lefolytatását, míg a 8.20 cikk a mediáció lehetőségét rögzíti. Mindkét alternatív eszközhez bármikor folyamodhatnak a vitában szereplő felek, lehetővé téve a peren kívüli megegyezést a bírósági eljárással párhuzamosan is.⁵⁹ Mindkét cikk feltehetően azt a kettős célt szolgálja, hogy a felek a lehető leggyorsabban megállapodásra juthassanak, és hogy a CETA által felállított állandó bírósági rendszer terhelése csökkenhessen.

Rátérve a tényleges bírósági rendszerre, érdemes megismételni az előző alfejezetben elhangzottakat a bíróságok hatásköréről. A 8.18 cikk értelmében az új állandó bíróságokhoz csak olyan ügyben indíthat keresetet a külföldi befektető, amelyben a CETA 8. fejezet C vagy D szekciójában lévő rendelkezések valamelyike sérült és ebből a másik szerződő félhez tartozó befektetőnek kára vagy egyéb vesztesége keletkezett.⁶⁰ Ahogy már korábban említésre került, ez kizárja a CETA más rendelkezéseinek megszegésére alapuló kereseteket, amely esetekben tipikusan a szerződő felek fognak fellépni a vitarendezésben, a befektetők helyett.

A Tribunal (vagyis a korábban már említett elsőfokú bíróság) szervezeti kérdéseiről a 8.27 cikk rendelkezik. A 2. bekezdés kimondja, hogy a CETA hatályba lépését követően, a korábban már említett Közös Bizottság 15 bírót fog kinevezni a Tribunalba, az alábbi felosztással: 5 bírót az Európai Unió tagállamaiból, 5 bírót Kanadából és 5 bírót harmadik államokból.⁶¹ A 3. bekezdés értelmében ezt a számot csökkentheti vagy növelheti a Közös Bizottság, de csak hárommal osztható számokkal és a 2. bekezdésben meghatározott felosztás szerint.⁶² E két bekezdés alapján a Tribunalban mindig egyenlő

⁵⁸ Európai Bizottság, Cecilia Malmström blogja: http://ec.europa.eu/commission/2014-2019/malmstrom/blog/proposing-investment-court-system_en (hozzáférve: 2016.11.07.)

⁵⁹ CETA 8.19 cikk, 8.20 cikk.

⁶⁰ CETA 8.18 cikk.

⁶¹ CETA 8.27 cikk 2. bekezdés.

⁶² CETA 8.27 cikk 3. bekezdés.

számú uniós, kanadai és 3. állambeli bírónak kell lennie. Ennek magyarázata az, hogy a CETA ezzel kísérel meg garantálni a Tribunal pártatlanságát és semlegességét.

Az 5. bekezdés értelmében a CETA hatályba lépését követően közvetlenül kinevezett bírók közül 7-nek, sorsolással kiválasztva, 6 éves mandátuma lesz. Minden más esetben a mandátumok 5 évre szólnak és egyszer megújíthatóak. Az üresedéseket akkor töltik fel amikor azok fellépnek. Egy másik helyettesítésére kinevezett bírónak a mandátuma a helyettesített bíró hátralévő idejével fog megegyezni. Ha egy folyamatban lévő ügy során az egyik résztvevő bírónak lejár a mandátuma, akkor tevékenységét a végső döntés meghozataláig folytathatja.⁶³ Ez utóbbi elem feltehetően azért került be a szerződésbe, hogy az eljárások ne húzódnak el pusztán azért, mert az eljárásban résztvevő egyik bíró mandátuma lejárt és szükségessé vált egy másik bíró kinevezése, aki addig nem is foglalkozott az adott ügygel.

Következő lépésként érdemes kiemelni a bírókkal szemben támasztott követelményeket. A 4. bekezdés alapján a kinevezett bírónak meg kell felelniük a saját országukban igényelt bírói kinevezési feltételeknek, vagy pedig elismert kompetenciával rendelkező jogtudósoknak kell lenniük. A bírónak szakértelemről kell tanúbizonyságot tenniük a nemzetközi közjog területén. Továbbá, a bekezdés különösen kívánatosnak nevezi a szaktudást nemzetközi befektetési jogban, nemzetközi kereskedelmi jogban, és a nemzetközi befektetésvédelmi vagy kereskedelmi szerződések kapcsán felmerülő vitarendezési eljárásokban.⁶⁴ A 8.30 cikk további követelményeket támaszt a Tribunal tagjaival szemben. A kinevezett bírónak függetlennek kell lenniük bármely államtól, az adott vita kapcsán nem kaphatnak utasításokat semmilyen szervezettől vagy államtól. Nem vehetnek részt az olyan viták megítélésében amelyekben felmerülhet a közvetlen vagy közvetett összeférhetetlenség, illetve a kinevezésük alatt nem vehetnek részt tanácsadóként, fél által felhozott szakértőként vagy tanúként egy folyamatban lévő vagy új befektetési vitába, attól függetlenül, hogy az a CETA vagy más nemzetközi egyezmény kapcsán merült fel.⁶⁵ Az összeférhetetlenségi szabályokat részletesen rögzíti a CETA a 8.30 cikk további bekezdéseiben, de a terjedelmi korlátok miatt a dolgozat nem fogja vizsgálni.

A Tribunal felépítésével kapcsolatban említendő, hogy a Tribunal működésének lebonyolításáért az elnök és az alelnök felelős. A mandátumok két évre szólnak, és a 3. állambeli bírák soraiból lesznek kiválasztva sorsolás alapján. A pozíciók betöltését egy sorsoláson alapuló rotációs rendszer fogja rendezni, amelyért a Közös Bizottság elnöke felelős. A Tribunal belső szabályzatáról maga határozhat.⁶⁶ A 3. állambeli bíróból való szelekció azzal magyarázható, hogy a CETA ezzel kísérel meg tovább erősíteni a Tribunal pártatlanságát, mivel a működési feladatok felelősei a legpártatlanabb bírák közül kerülnek ki.

A CETA által létrehozott második bíróság a fellebbviteli bíróság (továbbiakban: Appellate Tribunal). Az Appellate Tribunalra a CETA 8.28 cikk tartalmaz szabályokat. Felépítésével kapcsolatban kiemelendő, hogy a CETA maga nem határozza meg a tagok számát, összetételét és hasonló szervezeti kérdéseket. Ehelyett a cikk 7. bekezdése alapján a CETA Közös Bizottsága fog dönteni ezekben a kérdésekben. Az első fellebbviteli

⁶³ CETA 8.27 cikk 5. bekezdés.

⁶⁴ CETA 8.27 cikk 4. bekezdés.

⁶⁵ CETA 8.30 cikk 1. bekezdés.

⁶⁶ CETA 8.27. cikk 8. bekezdés, 10. bekezdés.

bírók kinevezését is ez a döntés fogja tartalmazni.⁶⁷ Ugyanakkor, a CETA rögzít olyan alapvető szervezeti kérdéseket, mint például azt, hogy a fellebbviteli bírókra is vonatkoznak a 8.27 cikkben meghatározott kinevezési feltételek, és a 8.30 cikkben megfogalmazott etikai és összeférhetlenségi szabályok.⁶⁸ Feltételezhetően a szerződő felek nem tekintették az Appellate Tribunal szervezeti kérdéseit olyan lényegesnek vagy sürgetőnek, mint az elsőfokú Tribunalét és ezért utalták azok döntő részét a Közös Bizottság hatáskörébe, ahelyett, hogy a szerződésben rendelkeztek volna róla.

További kiemelhető rendelkezés az Appellate Tribunalról, hogy a korábban már említett Szolgáltatási és Befektetési Bizottság időszakosan felülvizsgálja a szerződés rendelkezései alapján az Appellate Tribunal működését, és ezzel kapcsolatban javaslatokat terjeszthet elő a Közös Bizottsághoz, ami ezen javaslatok alapján módosítást eszközölhet a fenti bekezdésben említett döntésében.⁶⁹ Tehát az Appellate Tribunal tevékenységéhez köthető két bizottság is.

A szervezeti, felépítési kérdések megtárgyalása után következő vizsgálandó elem a két bíróság eljárása, és az ahhoz kapcsolódó jellemzők. Először a Tribunal előtti eljárás menetét érdemes áttekinteni, a leglényegesebb elemek kiemelésével. A dolgozat terjedelme és témája ugyanis nem indokolja a teljes eljárás bemutatását, pusztán a legfontosabb változások, újdonságok és jellemzők szükségesegek a dolgozat szempontjából.

Először is fontos kiemelni, hogy a keresetet a külföldi befektető nem csupán saját nevében adhatja be, de egy belföldi vállalkozás nevében is, amit közvetlenül vagy közvetetten irányít vagy tulajdonában van.⁷⁰ Ez azért lényeges, mert így nem csupán a FDI (Foreign Direct Investment – külföldi közvetlen befektetés) esik a Tribunal hatáskörébe, hanem az is, amikor a külföldi befektető irányít egy belföldi vállalatot.

Következő kiemelendő elem a 8.22 cikk 1. bekezdésének (f) és (g) pontja. A CETA ezen rendelkezéseinek értelmében a befektetőnek ugyanazon ügyben nem lehet folyamatban belföldi vagy nemzetközi eljárása. Továbbá, a befektető jogfeladásra van kötelezve az eljárás kezdeményezési joga kapcsán, ha keresetét az ICS rendszerben kívánja érvényesíteni.⁷¹ E rendelkezés tehát a párhuzamos, vagyis paralel eljárások kiküszöbölését célozza.

További lényeges elem, hogy a CETA explicit módon tiltja az illegális vagy súlyosan etikátlan módon létező befektetésekre alapuló keresetek benyújtását.⁷² Ez egyfajta visszatartó erőként lehet értelmezni, mivel a CETA által garantált jogorvoslati út zárva marad az olyan befektetőknél, akik rosszhiszeműen jártak el befektetéseikkel kapcsolatban.

A keresetekkel kapcsolatban még további kiemelendő elem, hogy a CETA lehetőséget biztosít arra, hogy a Tribunal a jogi alapot nélkülöző kereseteket alperesi kifogás alapján elutasítsa. Továbbá, a Tribunal előzetes kérdésként dönthet arról, hogy a kereset egésze vagy része alkalmatlan arra, hogy a CETA rendelkezései alapján döntsön róla a Tribunal.⁷³ E két cikk funkciója az eljárás felgyorsítása, mivel a Tribunal felhasználhatja e két lehetőséget arra, hogy az egyértelműen alkalmatlan kereseteket kizárja.

⁶⁷ CETA 8.28. cikk 7. bekezdés.

⁶⁸ CETA 8.28 cikk 4. bekezdés.

⁶⁹ CETA 8.28 cikk 8. bekezdés.

⁷⁰ CETA 8.23 cikk 1. bekezdés.

⁷¹ CETA 8.22 cikk 1. bekezdés (f) és (g) pontok.

⁷² CETA 8.18 cikk 3. bekezdés.

⁷³ CETA 8.32 cikk, 8.33 cikk.

Visszatérve az eljárás lényeges elemeire, az ügyeket a Tribunal hármastanácsban bírálja el. A tanács tagjai egy kanadai, egy uniós és egy 3. állambeli bíró. A 3. állambeli bíró lesz a tanács elnöke. Ugyanakkor, a felek közös megegyezéssel kérhetik, hogy egy véletlenszerűen kiválasztott 3. állambeli bíró bírálja el az ügyet egyesbíróként. A CETA előírja, hogy az alperesnek (tehát az államnak) figyelembe kell vennie a felperes (tehát a befektető) ilyen irányú kérelmét, különösen, ha befektető egy kis- vagy középvállalkozás, vagy ha az ügy perértéke relatív alacsony.⁷⁴ Ezek tovább erősítik a CETA azon elképzelését, hogy a bíróságok pártatlanságát a 3. állambeli bírók megnövelt szerepvállalása révén biztosítja, illetve a költséghatékonyság szempontjából is indokolt lehet az egyesbíró eljárás.

Az eljárás végével kapcsolatban pedig azt érdemes megemlíteni, hogy a bíróságok nem kötelezhetik az államokat arra, hogy megváltoztassák jogszabályaikat vagy visszavonják azokat. Ehelyett pénzügyi kompenzációra lehet kötelezni őket, és annak mértéke nem haladhatja meg a befektető által elszenvedett kárt. A szerződés kifejezetten tiltja az amerikai mintájú büntető kártérítés intézményének alkalmazását. Továbbá, a CETA kimondja, hogy a költségeket a vesztes félnek kell viselnie.⁷⁵ Ez alapvetően az államok jogalkotási jogának biztosításához köthető, mivel a bíróságok nem kényszeríthetik az államokat jogrendszerük megváltoztatására. Ezen felül az is az államok érdekét szolgálja, hogy a költségeket a vesztes fél fogja viselni, nem pedig az állam.

Végezetül az Appellate Tribunal speciális eljárásjogi szabályairól érdemes említést tenni. A szervezeti kérdésekhez hasonlóan, eljárási kérdésekben is a Közös Bizottság döntése lesz irányadó.⁷⁶ Ugyanakkor, a CETA itt is lefektet néhány alapvető szabályt.

Az Appellate Tribunal módosíthatja vagy kasszálhatja a Tribunal döntéseit, ha azok (a) az alkalmazandó jog hibás alkalmazásán vagy értékelésén alapszanak, (b) tények nyilvánvalóan hibás értelmezésén alapszanak, beleértve a releváns alkalmazandó belső jogot vagy (c) az ICSID Konvenció 52. cikkének (1) bekezdésének (a)-tól (e) pontjaiban meghatározott esetek állnak fenn.⁷⁷ Tehát az Appellate Tribunal nem csupán jogkérdéseket vizsgálhat, de ténykérdéseket is.

Az Appellate Tribunal szintén hármastanácsban dönt, amelynek tagjait véletlenszerűen kell kiválasztani. Az ítélet tekintetében azonos szabályok vonatkoznak rá, mint a Tribunalra.⁷⁸

Továbbá még szükséges megemlíteni a transzparenciát. A CETA alapvetően az UNCITRAL transzparenciáról szóló szabályait alkalmazza, néhány eltéréssel és kiemeléssel. Például a 8.36 cikk 5. bekezdése rögzíti, hogy a tárgyalások és meghallgatások nyilvánosak. Ugyanakkor biztosítja a CETA a lehetőséget a zártkörű tárgyalásra, hogyha a felmerülő adatok jellege miatt ezt a Tribunal indokoltnak tartja.⁷⁹ A befektetésvédelmi ügyekben gyakran fontos kérdés a transzparencia, hiszen a vesztes államok közpénzekből fizetnek kompenzációt. Ez indokolja a CETA rendelkezéseit erre vonatkozóan.

Végezetül, utolsó kiemelő elem az új ICS rendszerből a CETA 8.29 cikkét. E

⁷⁴ CETA 8.27 cikk 6. és 9. bekezdés.

⁷⁵ CETA 8.39 cikk.

⁷⁶ CETA 8.28 cikk 7. bekezdés.

⁷⁷ CETA 8.28 cikk 2. bekezdés.

⁷⁸ CETA 8.28 cikk 5. bekezdés és 6. bekezdés.

⁷⁹ CETA 8.36 cikk.

cikk értelmében a szerződő felek (Kanada és az EU) arra fognak törekedni, hogy kereskedelmi partnereikkel létrehozzanak egy közös multilaterális befektetésügyi bíróságot. Ennek megvalósulása esetén pedig a Közös Bizottság fog dönteni arról, hogy a CETA-ban lévő vitarendezési szabályok hogyan fognak beilleszkedni ebbe az új rendszerbe, illetve, hogy milyen átmeneti egyezményekre lesz szükség.⁸⁰ Ez a cikk egyértelműen az EU azon törekvését testesíti meg, hogy egységes nemzetközi bíróság jöjjön létre a befektetésvédelmi kérdések elbírálására, a CETA-ban található ICS rendszer mintájára.

Összességében tehát a CETA egy új vitarendezési eljárást hozott a befektetésvédelmi területén. A korábbi ad hoc ISDS helyett az új ICS rendszert kívánja előtérbe hozni. Az ICS rendszer egy stabilabb, kiszámíthatóbb rendszert ígér, mint a korábbi ISDS.⁸¹ Ezen állítás valóságtartalmára a következő fejezetben fog fény derülni.

III. A CETA befektetésvédelmi szabályainak hatása

A CETA befektetésvédelmi rendelkezéseinek ismertetése után a dolgozat rátér azok hatásainak vizsgálatára. Ezeket a kérdéseket, témákat három alfejezetre bontva vizsgálja a dolgozat. Először a szerződő felekre, a jogalkotásra és a jogfejlődésre gyakorolt potenciális hatásokat kísérli meg a szerző megfogalmazni. Másodsor a gazdaságra és társadalomra gyakorolt hatásokat kísérli meg meghatározni. Harmadszor pedig a szerző javaslatokat tesz a felmerülő problémák potenciális megoldására.

1. Hatás az államokra, jogalkotókra, jogrendszerekre

Ha a CETA befektetésvédelmi fejezetének jogalkotásra gyakorolt hatásairól van szó, legelső elem, ami kérdésessé válik az a jogalkotáshoz való jog. A már korábban tárgyalt 8.9 cikk látszólag egyértelműen rögzíti az államok ezen jogát. Ugyanakkor, miért is van szükség erre a cikkre? A jogalkotás jogának rögzítése hiányában, a befektető számára elméletileg lenne lehetőség teljesen megszokott állami jogalkotás kapcsán is perelni. Tehát, ha egy állam növeli a minimálbéreket, szigorítja a környezetvédelmi szabályokat, vagy akár csak megszünteti azokat a kedvezményeket, amiket korábban nyújtott, akkor ezek megalapozhatják a befektető igényét, mivel ezen intézkedések nyomán kára keletkezett.

Tehát fel kell tenni azt a kérdést, hogy a 8.9 cikk alkalmas-e arra, hogy a fentebb leírt fenoménokat kizárja a vitarendezési eljárásból? Erre nem egyértelmű a szerző véleménye szerint. A 8.9 cikk 1. bekezdése példalózó módon ugyan felsorol néhány „legitim politikai célkitűzést”, de ez utóbbi fogalmi elemet nem határozza meg sem itt, sem pedig a fogalmakat tartalmazó 8.1 cikkben. Ezt csak is úgy lehet a szerző véleménye szerint értelmezni, hogy a CETA által létrehozott ICS rendszerben működő két bíróság mérlegelésére van bízva e fogalom terjedelmének megállapítása. Habár a cikk to-

⁸⁰ CETA 8.29 cikk.

⁸¹ Európai Bizottság sajtónyilatkozat: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5651_en.htm (hozzáférve: 2016.11.25.)

vábbi bekezdései pontosítási célzattal kijelentik, hogy például pusztán az olyan jogalkotás, ami kárt okoz a másik szerződő fél befektetőjének, nem alapozza meg önmagában a CETA megszegését, ez a szerző véleménye szerint nem elegendő. Ugyanis, még ha tény önmagában nem is alapozhatja meg a CETA megszegését, a tény mögött lévő motiváció igen. Ennek a motivációnak a legitimitását pedig szinte teljes mértékben az eljáró bírók mérlegelési körébe utalja a CETA.

A fenti megállapítások alapján, elmondható, hogy a 8.9 cikk nem elegendő a szerződő felek jogalkotási szabadságának biztosításához, mivel a cikk alkalmazása gyakorlatilag bírói mérlegeléstől függ, annak köszönhetően, hogy a CETA nem rögzíti a cikk kulcsfogalmának, a „legitim politikai célkitűzésnek”, a pontos meghatározását. Ez egyértelműen anomáliákhoz vezethet az államok jogalkotásában, mint például, hogy a beperléstől félve az államok nem fognak meghozni olyan jogszabályokat, amelyek egyébként az állam és a közérdek szempontjából indokoltak lennének. Erről az indokltságról ugyanis az ICS keretében tevékenykedő bírók fognak dönteni, szinte teljesen a saját belátásuk szerint, különösen mivel a felállításukat követő kezdeti időszakban nem fog precedens rendelkezésükre állni.

Ez az úgynevezett „regulatory chill” megjelenéséhez vezethet, amelynek értelmében a szerződő felek joga teljesen vagy részben befagyhat, mivel az államok nem fogják megváltoztatni jogszabályaikat, hogy elkerüljék a potenciális pervesztességet. Továbbá fontos kiemelni, hogy a „regulatory chill” két egymással összekapcsolható jelenségre lehet lebontani. A „regulatory chill” tág értelemben azt jelenti, hogy az adott állam jogalkotói általánosságban elkerülik a külföldi befektetőket negatívan érintő aktusok meghozatalát, a fentebb említett pervesztesség lehetősége miatt. A „regulatory chill” szűkebb értelmezése pedig azt jelenti, hogy a jogalkotók az olyan specifikus jogszabályok meghozatalától fognak tartózkodni, amelyek a külföldi befektetők tiltakozását váltják ki.⁸² A CETA vonatkozásában a szerző véleménye szerint mindkét megközelítés érvényesülhet potenciálisan.

A 8.9 cikk hiányosságaihoz kapcsolódik az „igazságos és egyenlő bánásmód” elve, ami megjelenik a 8.10 cikkben. Az előző fejezetben említettek alapján megállapítható, hogy ez az elv gyakorlatilag teljesen nyitott. Annak ellenére, hogy a 2. bekezdésben megtalálható egy felsorolás, ezt a Közös Bizottság tetszés szerint bővítheti. A 4. bekezdés pedig gyakorlatilag szabad kezet ad a Tribunalnak az elv alkalmazása kapcsán. Habár már említésre került az előző fejezetben, hogy a 4. bekezdés funkciója az államok megtévesztő vagy rosszhiszemű magatartásának megelőzése, ez a bekezdés a szerző véleménye szerint jelentős mértékben erősíti a befektető pozícióját. Az elv ilyen formában történő megjelenése tehát potenciálisan hozzájárulhat a fentebb említett „regulatory chill” megvalósulásához.

A „regulatory chill” kapcsán érdemes foglalkozni a kompenzáció kérdésével. Habár, ahogy az az előző fejezetben is említésre került, a CETA tiltja a büntető kártérítések/kártalanítások alkalmazását, ez nem feltétlenül elegendő az államok védelméhez. A nagyberuházások esetén akár csak a tényleges kár is jelentős összeget tehet ki. Ez különösen érzékenyen érintheti az Európai Unió szűkösebb erőforrásokkal rendelkező tagállamait, amelyek számára akár csak a tényleges kár is relatív nagy összegnek minősülhet.

⁸² TIENHAARA, KYLA: *Regulatory Chill and the Threat of Arbitration: A View from Political Science*. Australian National University, 2010. 2–3. pp.

Ezt a problémát fokozza az a tény, hogy általában ezek az országok azok, ahol a legindokoltabb új jogszabályokat hozni például szociális vagy környezetvédelmi területeken. Tehát a „regulatory chill” a legnagyobb károkat a legsebezhetőbb országokban okozná.

A fenti bekezdés tehát egy alapjogi problémához is vezet. A „regulatory chill” ugyanis potenciálisan megakadályozna bizonyos második és harmadik generációs alapjogok érvényesülését. Különösen a munkához kapcsolódó alapjogok, valamint az olyan harmadik generációs alapjogok, mint az egészséges környezethez való jog, vagy a természeti erőforrásokhoz való jog. Ha egy állam nem hozna meg például bizonyos környezetvédelmi, munkajogi vagy hasonló jogszabályokat, akkor ezen alapjogok veszélyeztetve lennének. Tehát, potenciálisan pusztán nem „csak” a jogalkotás kerülne veszélybe, hanem az alapjogi erőfeszítések is.

Ugyanakkor, létezik két olyan alapjog, amiknek érvényesülését a CETA feltételezhetően nagyban elősegítené. Az egyik a tulajdonhoz való jog. A befektetés-tulajdon összefüggés következtében a másik szerződő fél befektetői befektetéseinek védelme, e befektetők tulajdonhoz való jogának biztosításaként is értelmezhető. Továbbá, a gazdasági fejlődéshez való jog biztosítását is elősegítheti a CETA. Ahogy az már említésre került az I. fejezetben, a külföldi befektetések szerepe rendkívüli mértékben megnőtt az utóbbi évtizedekben, különösen a kevésbé fejlett országok kapcsán. Ami azt jelenti, hogy a kevésbé fejlett uniós tagállamok gazdasági fejlődését potenciálisan erősítheti a megnövekedett külföldi befektetés.

Más problémák is felhozhatóak a szerződés szövegével kapcsolatban. Különösen kiemelendő a szerző véleménye szerint a befektető fogalmának meghatározása a 8.1 cikkben. Ugyan a CETA kizárja a fedőcégek lehetőségét, ahogy az már említésre került az előző fejezetben, de meglátásom szerint nem elég pontos a fogalom meghatározása ahhoz, hogy kizárja a végső soron nem szerződő félhez tartozó befektetőket. Ugyanis, a befektető lehet egy szerződő fél vállalkozása is, feltéve, hogy az a vállalkozás jelentős üzleti tevékenységet végez területén, vagy pedig egy a szerződő félhez köthető természetes személy vagy vállalkozás irányítása alatt áll vagy tulajdonában van. Ez ahhoz a problémához vezet, hogyha tegyük fel egy amerikai befektető Kanadában létrehoz egy vállalatot, ami Kanada területén jelentős üzleti tevékenységet végez, de végső soron egy amerikai vállalkozáshoz köthető. Ez a vállalkozás később befektet az Európai Unió területén, majd az adott tagállam kárt okoz neki a befektetés vonatkozásában. A CETA alapján ezután a kanadai vállalkozás, ami végső soron egy amerikai vállalkozás kontrollja alatt áll, indíthat peres eljárást a fogadó tagállam ellen. A CETA ugyanis csak a reprezentatív irodákat és a fióküzleteket zárja ki, de az elkülönült leányvállalat jellegű származékokat nem.

A fentiek értelmében tehát a CETA alapján akár nem a szerződő felekhez tartozó befektetők is pereskedhetnek, feltéve, ha sikeresen teljesítik a 8.1 cikkben rögzített definíciót. Ugyanezt akár, például egy kanadai befektető is felhasználhatja arra, hogy Kanadával szemben pert indíthasson, ha az egyébként belföldi befektetését egy uniós leányvállalat révén bonyolítja le. Tehát a nagyobb vállalkozások, amelyek gyakran leányvállalatok nehezen átlátható hálójából állnak, könnyedén visszaélhetnek a CETA által biztosított vitarendezési eljárással.

Ugyanakkor, a kisebb belföldi vállalkozások szempontjából problematikusabb a helyzet. Mivel ezek nem rendelkeznek olyan erőforrásokkal, mint a nagyobb vállalkozá-

sok, nem tudnak élni a fentebb említett kiskapuval (hisz nincs pénzük a másik szerződő fél területén közvetve vállalkozást indítani). Ennek köszönhetően a kisebb belföldi vállalkozások hátrányba kerülnek a külföldi és a nagyobb belföldi vállalkozásokkal szemben, mivel nem élhetnek a CETA vitarendezési eljárásával a versenytársaikkal ellentétben.

További problémát vet fel az, hogy maga az eljárás is aszimmetrikus. Tehát csak a befektetők nyújthatnak be keresetet a bíróságnál és csak ők tölthetik be a felperesi pozíciót. Ez azért lehet problematikus, mert potenciálisan akár a fogadó államnak is felmerülhet egyfajta jogos igénye a befektetővel szemben, amely jogos igényét nem tudja felperesként érvényesíteni. Természetesen, mivel egy államról van szó, más módszerekkel is érvényesítheti ezt az igényét. Viszont ez potenciálisan ahhoz vezethet, hogy az állam alperessé válik, mivel a saját igényérvényesítése következtében kárt okozott a befektetőnek, aki emiatt pert indított ellene a Tribunal előtt. A fentebb említett egyéb hátrányok miatt ebben a helyzetben az államnak potenciálisan nehéz bizonyítania, hogy fennállt jogos igénye a külföldi befektetővel szemben és a pervesztésre reális esélye van.

Összességében tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a CETA befektetésvédelmi fejezet számos problémát tartalmaz az állam-befektető viszonytal kapcsolatban. A befektető viszarthatja az államot esetlegesen attól, hogy számára kedvezőtlen jogalkotással éljen, és emiatt a közérdek, illetve bizonyos alapjogok érvényesülése problematikusává válhat.

2. Hatás a gazdaságra és társadalomra

Az előző alfejezetben lefektetett elméleti alapokra építkezve szükséges bemutatni a CETA befektetésvédelmi része kapcsán potenciálisan felmerülő társadalmi, gazdasági hatásokat. Ez természetesen alapvetően spekulatív jellegű, mivel a szerződés szövegéből fakadó elméleti, jogi hatásokkal ellentétben, a gyakorlati hatásokat sokkal problematikusabb előre jelezni.

Elsőként ismét a „regulatory chill” problematikáját kell felhozni, ezúttal gyakorlati szempontból. Ha valóban bekövetkezik egy „regulatory chill” a szerződés következtében, akkor az a társadalom számára egyértelműen káros hatással járhat. A jelenlegi munkajogi és szociális jogi szabályok befagyasztása potenciálisan a munkavállalók életszínvonalának eséséhez vezethetnek. A környezetvédelmi szabályok befagyasztása pedig hosszabb távú károkhoz vezethet.

Tehát, a „regulatory chill” elveszi az államok azon képességét, hogy a felmerülő társadalmi problémákra reagálhassanak. Ha pedig ehhez a reagálási eszközhöz ragaszkodnak, akkor a költségvetésük fog potenciálisan szenvedni, mivel a kompenzáció damoklészi pallosként lebeghet az államok feje felett. A költségvetés zsugorodása pedig egyértelműen ahhoz fog vezetni, hogy az államoknak kevesebb pénze lesz fontos közérdekű projektek elindítására és működtetésére.

A fenti veszélyt alátámasztja a Pac Rim Caymann LLC kontra El Salvador eset. A Pac Rim egy kanadai bányásztársaság, amely 2002-ben feltérképezési engedélyt szerzett El Salvador államától. A bányászigengedélyek két lépcsővel rendelkeznek El Salvadorban, a feltérképezési engedély ennek első eleme. Miután a Pac Rim talált egy aranylelőhelyet, El Salvador államhoz folyamodott annak érdekében, hogy megkaphassa a bányászigengedély második elemét, a kiaknázási engedélyt. Ez közfelháborodást váltott ki

El Salvador lakosságának jelentős részéről, ugyanis a lelőhely közel volt El Salvador legnagyobb folyójához, és a bányásztársaság által alkalmazni kívánt cian-alapú ércki-termelési technika potenciálisan veszélyeztethette volna El Salvador ivóvízkészletének biztonságát. Végso soron El Salvador állama társadalmi nyomásra felfüggesztett minden függőben lévő kiaknázási engedélyt 2008-ban, annak érdekében, hogy megfelelően felmérje a tervezett bányá környezeti hatásait és a helyzetnek megfelelő környezetvédelmi, bányajogi szabályozást hozhasson. Erre a Pac Rim El Salvador beperlésével reagált egy ICSID tagok előtti nemzetközi választottbíráskodási eljárás keretében.⁸³ A Pac Rim által követelt kompenzáció 314 millió USD-re tehető.⁸⁴ Végso soron a választottbíróóság El Salvador javára hozott döntést, és az államnak megítélt 8 millió USD-t a per során felmerült költségek fedezésére.⁸⁵ Habár ebben az ügyben végül az állam nyert, az eset így is alátámasztja a „regulatory chill” által okozott pénzügyi veszélyek lehetőségét, hisz a per elvesztése esetén El Salvador államháztartásában jelentős hiány keletkezett volna. Továbbá a jogeset rámutat a hasonló ügyekben jelentkező kimagaslóan nagy költségekre, amelyek a fejlődő országok számára különösen nagy terhet jelenthetnek.

Ugyanakkor a „regulatory chillnek” akár potenciálisan pozitív hatása is lehet. A jogbiztonság teljesen megvalósulna (az adott szinten), a jogrendszer megszilárdulna bizonyos területeken (más területeken, mint például a cyber-bűnözésben, viszont nem tudna reagálni az állam). Ez különösen az olyan uniós tagállamok esetében lehet releváns, ahol különböző politikai és társadalmi anomáliák miatt természetellenesen gyorsan változnak a jogszabályok. A stabilitás pedig alapvetően megnövekedett vállalkozói kedvhez és hasonló társadalmilag és gazdaságilag pozitív hatásokhoz vezetne. Továbbá, a minimálbérek befagyasztása is bizonyos szempontból lehet pozitív, mivel ez lehetővé tenné a munkahelyek számának növelését, hisz a munkáltatók több munkavállalót tudnának alkalmazni ugyanannyi összegből. A versenyképesség növelését is jelenthetné a bizonyos esetekben túlburjánzott munkajogi és szociális jogi szabályozás befagyasztása, ami közvetetten javítaná az életszínvonalat.

Egy másik szempontból vizsgálva a kérdést, a befektetések védelme potenciális gazdasági növekedéshez is vezethet. Ahogy az már az előző alfejezetben említésre került a gazdasági fejlődéshez való jog kapcsán, a CETA megkötése egyértelműen megnövelné a befektetések számát mindkét szerződő fél esetében. Ez pedig különösen előnyös lenne a kevésbé fejlett uniós tagállamok esetében.

A befektetések növekedése mellett, a szerződő felek területén működő társaságok számára új lehetőségeket nyitna meg a szerződés gazdasági szempontból. Több kanadai gazdasági szereplő véleménye szerint pozitív hatással lenne az egyezmény a gazdaságra, mivel fokozná a versenyt és új piacokat nyitna meg mindkét oldal részére.⁸⁶ A megnövekedett verseny pedig a fogyasztók részére is rendkívül előnyös lehet.⁸⁷ Továbbá,

⁸³ BROWN, JULIA G.: *International Investment Agreements: Regulatory Chill in the Face of Litigious Heat?* 2013. 13–15. pp.

⁸⁴ Investment Policy Hub: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS/Details/356> (hozzáférve: 2016.11.23.)

⁸⁵ Italaw: <http://www.italaw.com/cases/783> (hozzáférve: 2016.11.25.)

⁸⁶ Canadian Trade Commissioner Service: <http://tradecommissioner.gc.ca/canadexport/0000854.aspx?lang=eng> (hozzáférve: 2016.11.28.)

⁸⁷ Huffington Post: http://www.huffingtonpost.ca/terrance-oakey/ceta-canada_b_5049469.html (hozzáférve: 2016.11.28.)

különösen kiemelendő a faipar. Habár Kanada rendelkezik a világ erdeinek 9%-ával, a viszonylagosan alacsony népessége miatt a belföldi piac nem képes önmagában fent tartani ezt az iparterületet. A CETA megnyitná az utat a kanadai fa-exportőrök előtt is.⁸⁸ Ez egyértelműen stimulálná a gazdaságot a két fél viszonyának vonatkozásában.

További kérdésként merül fel az úgynevezett trójai faló probléma. Ahogy az előbbi alfejezetben említésre került, a CETA nem elég precízen határozza meg a befektető fogalmát, aminek következtében akár nem kanadai és uniós befektetők is közvetve részesülhetnek a CETA által nyújtott befektetésvédelemben. Ez különösen az Európai Unió szempontjából jelentős, mivel a kanadai leányvállalatokkal rendelkező amerikai vállalatok és befektetők így hozzáférést kapnának az európai piachoz és a CETA befektetők számára kedvező vitarendezési eljárásához. Ezzel gyakorlatilag egy másik polarizáló szabadkereskedelmi egyezmény, az EU és az USA között kötendő TTIP, közvetett megvalósulását jelentené. Ez pedig potenciálisan ahhoz vezetne, hogy az amerikai befektetők túlságosan nagy fölénybe kerülnének az uniós tagállamokkal szemben, és ezzel a pozíciójukkal visszaélve jelentős károkat okoznának az EU gazdaságának és társadalmának.

Végezetül érdemes kiemelni, hogy az Európai Unióra jellemző környezetvédelmi civil összefogások erőfeszítései veszélybe kerülnének. A bányászécek jelentős szereplői a kanadai gazdaságnak, az 1. fejezetben említetteknek megfelelően, így félt, hogy a befektetőként fellépő kanadai bányászécek „megzsarolják” az uniós tagállamokat és ezzel megtörnék az európai befektetésekkel kapcsolatos nagyfokú polgári ellenállást.

Összességében tehát a CETA által felállított befektetésvédelmi rendszer számos gazdasági és társadalmi problémát és kérdést vet fel. A „regulatory chill” gyakorlati hatásai a leglényegesebbek ezek közül, de néhány mellékes potenciális problémát is fel lehet fedezni. Ugyanakkor a CETA bizonyos vélemények szerint a gazdaság fejlődéséhez, a kereskedelem fokozódásához vezethet, így ezeket a pozitív hatásokat sem lehet figyelmen kívül hagyni.

3. Javaslatok a CETA problémáinak kiküszöbölésére

Az előző két alfejezetben bemutatásra kerültek a CETA beruházásvédelmi rendszere által felvetett elméleti és gyakorlati kérdések, problémák. Ebben az alfejezetben a szerző megkísérel az általa felvetett problémákra megoldásokat találni. Ezek a megoldások természetesen javaslatok lesznek arra nézve, hogy milyen formában lehetne átalakítani a CETA bizonyos rendelkezéseit.

Első ilyen átalakítandó rendelkezés a jogalkotáshoz való jogot rögzítő 8.9 cikk. Itt alapvetően két változtatás szükséges. Először is, a CETA-nak pontosan meg kellene határoznia, hogy mit ért a „legitim politikai célkitűzésen”. A jelenlegi példálózó megoldás alapvetően nem probléma, de mellette szükséges egy általános fogalom is. A második szükséges változtatás pedig annak konkrét és egyértelmű kimondása, hogy a Tribunal kötelezi ennek a cikknek a tartalma. Tehát motivációtól függetlenül, ha az állam eljárása illeszkedik a „legitim politikai célkitűzés” fogalmához, akkor a Tribunal ezzel kapcsolatban nem állapíthatja meg a CETA megszegését.

⁸⁸ Polithor, European Policy Network: <http://polithor.net/positive-implications-of-ceta-on-the-wood-industry-sector-in-the-eu-and-canada/> (hozzáférve: 2016.11.28.)

Ezekkel a változtatásokkal jelentősen javítani lehetne a befektető-állam viszonyában lévő kiegyensúlyozatlanságot. Továbbá, így nem csupán formálisan, hanem ténylegesen is biztosítva lenne az államoknak a szükséges jogi aktusok meghozatalának joga.

Másodszor, a 8.10 cikk is átalakításra szorul. Az „igazságos és egyenlő bánásmód” fogalma jelenleg túlságosan bő. Itt alapvetően egy szűkítésre lenne szükség. A jelenleg alkalmazott, szabadon bővíthető listát taxatív felsorolássá szükséges alakítani. A „Közös Bizottság kiterjesztési lehetőségét” kifejezést el kell távolítani. Hasonlóképpen, a Tribunalat megillető, 4. bekezdésből eredő széleskörű mérlegelési jog is eltávolításra kell, hogy kerüljön.

Ezek az intézkedések hármas célt szolgálnak. Egyrésztől megszüntetnék az „igazságos és egyenlő bánásmód” fogalma körüli zavart. Továbbá, a jelenleg túlságosan befektető-barát módon értelmezhető elvet pártatlanabbá tenné. Harmadszor pedig egyfajta stabilitást és jogbiztonságot teremtene a befektetők és az államok részére is, mivel a befektetők pontosan tudnák, hogy milyen elbánásra számíthatnak, az államok pedig pontosan tudnák, hogy milyen intézkedéseket tehetnek meg ezen elv megsértése nélkül.

Továbbá, érdemes lenne egy általános klauzulát beépíteni ebbe a fejezetbe, amely kimondja egyértelműen, hogy a befektetésvédelem nem vezethet az alapjogok sérelméhez. Természetesen ez önmagában nem lenne elegendő, szükséges lenne pontosan leírni, hogy különösen mely alapjogok sérelmét kell elkerülni, illetve, hogy a vitarendezési eljárás során az államoknak explicit legyen lehetősége alapjogok biztosítására hivatkozni, és ezt a Tribunalatnak kötelezően figyelembe kellene vennie. Ez a klauzula biztosítaná, az átalakított 8.9 cikk mellett, hogy az alapjogi erőfeszítéseket nem ássa alá a Tribunalat ítéleteivel.

Tehát, a fentebb leírt intézkedések összességében biztosítanák a „regulatory chill” elkerülését. A 8.9 cikk megerősítené a jogalkotáshoz való jogot, a 8.10 cikk pontosan körülírná az „igazságos és egyenlő bánásmódot”, stabilitást hozva mindkét oldalnak, az új alapjogi klauzula pedig tovább erősítené azt a szempontot, hogy a közérdek ne sérülhessen a befektetésvédelem következtében.

Az állam és befektető erőegyensúlyának további kiegyenlítése érdekében felmerülhet az a lehetőség, hogy az államok számára engedélyezze a CETA a kereset-benyújtást külföldi befektetőkkel szemben. A szerző véleménye szerint ez alapvetően nem egy ideális megoldás, mivel a vitarendezési eljárás alapvető funkciója a befektetésvédelem és nem az állam védelme a befektetőkkel szemben. Ezért a fenti bekezdésekben leírt változtatások a szerző véleménye szerint elegendő ahhoz, hogy az államok jogos érdeke is biztosítva legyen a vitarendezési eljárás során.

A fentiekén túl, szükséges lenne a 8.1 cikk módosítása is. A befektető meghatározása nem elég pontos és precíz, lehetővé téve a CETA-val való visszaélést. Ennek értelmében indokolt lenne konkrétan kizárni az olyan leányvállalatokat a befektetői körből, amik 3. állambeli befektetők vagy vállalkozások irányítása alatt állnak vagy többségi tulajdonában vannak akár közvetlenül, akár közvetetten. Ez meglehetősen szigorú lépésnek tűnhet, de szükségesnek tűnik a III.1 alfejezetben említett visszaélések elkerülése érdekében.

Továbbá, ez meghiúsítaná az előző alfejezetben említett trójai faló probléma megjelenését is, mivel így az USA-beli vállalatok és befektetők nem tudnák felhasználni a CETA rendelkezéseit. Ebből következően, a TTIP közvetett megvalósulása is elkerülhető ezen a módon.

Hasonlóképpen, szükséges megoldani a belföldi befektetők problémáját. Ahogy már

korábban említve volt, a nagyobb belföldi befektetőknek lehetősége van a CETA alkalmazására a 3. állambeli befektetőkhöz hasonlóan. Ugyanakkor, a kisebb belföldi befektetők hátrányban vannak, mivel nincs elég anyagi erőforrásuk a CETA-hoz való folyamodáshoz a fogalmi kiskapu révén. Ezért az a javaslatom, hogy a CETA vitarendezési eljárását elérhetővé kell tenni a belföldi befektetők számára. Természetesen ebben az esetben speciális rendelkezésekre van szükség. Különösen azt tartanám fontosnak, hogy a CETA a belföldi befektetők számára egyfajta *ultima ratio* lennie, tehát először a belföldi jogorvoslatokat kell kimerítenie a belföldi befektetőnek mielőtt a Tribunalhoz fordulhatna. Ez feltehetően jelentősen enyhítene a belföldi befektetők hátrányos helyzetén. Továbbá, ez a megoldás illeszkedik a CETA-ban megfogalmazott multilaterális befektetésvédelmi bíróság koncepcióhoz, amelynek létrehozására törekszik Kanada és az Európai Unió is más kereskedelmi partnereik bevonásával. Tehát ez a hipotetikus nemzetközi befektetésvédelmi állandó bíróság, egyfajta internacionális fellebbviteli bíróság szerepét is betölthetné befektetésvédelmi ügyekben.

Összességében elmondható, hogy a CETA-ban jelentős változásokra lenne szükség ahhoz, hogy a fejezetben felhozott problémák megoldódjanak. Habár a CETA sok szempontból fejlettebb és precízebb, mint a korábbi BIT-ek vagy kereskedelmi egyezmények, ennek ellenére több szempontból hiányos és módosításokra szorul.

Összegzés

A dolgozat elején megfogalmazásra került az a kérdés, hogy a CETA valóban alkalmas-e arra, hogy változást hozzon a befektetésvédelem területén, és ha igen, akkor ezek a változások előreláthatóan milyen hatással lesznek az államra, a jogalkotásra, a társadalomra és a gazdaságra. A szerző úgy érzi, hogy a dolgozat ezekre a kérdésekre sikeresen választ talált. A CETA-szerződés 8. fejezete számos újítást hozott a befektetésvédelem területén, különösen a vitarendezési eljárás területén. Az Európai Unió látszólagos új célkitűzése, hogy az úgynevezett „Investment Court System” minden jövőbeli szabadkereskedelmi és befektetésvédelmi egyezményben helyett kapjon. Tehát a jövőben feltehetően észlelni lehet majd a befektetésvédelem eltolódását egy állandó fórum irányába, a klasszikus arbitráció helyett. Ugyanakkor, a korábbi befektetésvédelmi egyezmények textuális problémái nem tűntek el teljesen. Bizonyos részeken még mindig felfedezhető a jogbizonytalanságot eredményező ambiguitás.

Továbbá, a szerző kitért a szerződés által felvetett jogalkotási, jogrendszeri, társadalmi és gazdasági kérdésekre, problémákra. Ezekre megkísérelt javaslatokat, megoldásokat találni a szerződés szövegét alapul véve. Ennek célja az volt, hogy a dolgozat szemléltesse, hogy a CETA-ban felmerülő szövegezési problémákat orvosolni lehet. E javaslatok pedig csupán egy potenciális megoldást jelentenek.

A CETA jövőbeli sorsától függetlenül egy fontos kutatási téma fog maradni, mint a befektetésvédelem fejlődésének európai mérföldköve. A szerződés az átfogó uniós befektetési politika kiváló megtestesítője, egyfajta láblenyomat az aktuális uniós elképzelésekről. Ha végső soron nem is valósul meg, a jövőbeli kutatásoknak jelentős forrás lesz olyan szempontból, hogy mik voltak a CETA hibái és hiányosságai és hogy miként illeszkedik be a befektetésvédelem fejlődéstörténetébe.

GÁBOR HAJDU

CETA: THE CARTE BLANCHE OF FOREIGN INVESTORS?

(Summary)

The essay focuses on various investment protection novelties that were introduced by the CETA agreement, with special consideration for their shortcomings and potential effects.

Structurally, the author divides the subject matter into three parts. First, he examines the historical development of the investment protection rules concerning the contracting parties, then the author details CETA's investment protection provisions, with special attention paid to the new investment court system introduced by CETA. This new system is termed the ICS (Investment Court System), replacing the previous standard, the ISDS (Investor-State Dispute Settlement) model.

The third part studies the textual problems of the provisions as well as the potential societal and economic effects caused by them. The author outlines two highly important problems with the agreement: first, the so-called "regulatory chill" effect, and second, the "Trojan horse" problem that results from the poorly defined terminology of the agreement, the extreme discretionary power of the newly established courts, the lack of precedents and the preference for easily amendable definitions over fixed and exhaustive ones.

The author concludes that these textual problems can be resolved by rewording the text of the agreement, and offers various ways of doing so in the final part of the essay.